

Ćwiczenia dla dzieci zagrożonych niedostosowaniem społecznym

Wstęp

Dzieci zagrożone niedostosowaniem społecznym należą do grupy uczniów ze SPE. Pod pojęciem „specjalne potrzeby edukacyjne” kryją się potrzeby, które w procesie rozwoju dzieci i młodzieży wynikają z ich niepełnosprawności lub są efektem innych przyczyn trudności w uczeniu się.

W literaturze przedmiotu funkcjonuje wiele definicji specjalnych potrzeb edukacyjnych (SPE). Według definicji Zespołu Ekspertów ds. Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych z 2008 r. dzieci i młodzież ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – to te, u których stwierdza się zagrożenie niepełnosprawnością, wszelkie dysfunkcje, dysharmonie lub niesprawności mogące mieć negatywny wpływ na dalszy rozwój. Dotyczą one dzieci od 3. roku życia i młodzieży do ukończenia nauki w szkole.

Zgodnie z rozporządzeniem MEN z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach SPE wynikają w szczególności:

- z niepełnosprawności,
- z niedostosowania społecznego,
- z zagrożenia niedostosowaniem społecznym,
- z zaburzeń zachowania lub emocji,
- ze szczególnych uzdolnień,
- ze specyficznych trudności w uczeniu się,
- z deficytów kompetencji i zaburzeń sprawności językowych,
- z choroby przewlekłej,
- z sytuacji kryzysowych lub traumatycznych,
- z niepowodzeń edukacyjnych,
- z zaniedbań środowiskowych związanych z sytuacją bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego i kontaktami środowiskowymi,
- z trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą.

Reasumując, można stwierdzić, iż pojęcie SPE odnosi się do tej grupy uczniów, która z różnych przyczyn nie może sprostać wymaganiom powszechnie obowiązującego programu edukacyjnego.

W niniejszej publikacji szczególną uwagę zwrócono na trudności dzieci zagrożonych niedostosowaniem społecznym w klasach I–III szkoły podstawowej.

Zagrożeni niedostosowaniem społecznym są uczniowie z zaburzeniami zachowania, których objawy poważnie naruszają normy i zasady społecznego funkcjonowania. Zaburzenia zachowania w postaci agresji werbalnej i fizycznej, niszczenia własności, kradzieży, kłamstw, zaniedbywania obowiązków i odmowy uczęszczania do szkoły negatywnie wpływają na środowiska, w których dziecko funkcjonuje (rodzina i szkoła), co skutkuje utrwalającą się wokół niego sytuacją konfliktową.

Zagrożenie niedostosowaniem – to przede wszystkim:

- zaburzenia zachowania o mniejszej częstotliwości występowania i słabszym nasileniu,
- trudności w realizacji roli ucznia, niemożność spełnienia oczekiwań,
- występowanie czynników ryzyka,
- zaburzenia emocjonalne.

Zagrożone niedostosowaniem społecznym są dzieci wychowujące się w warunkach niekorzystnych dla rozwoju psychospołecznego, na który negatywny wpływ wywierają takie środowiska, jak: rodzina czy grupa rówieśnicza¹.

Przyczyny zagrożenia niedostosowaniem społecznym

W literaturze wymienia się następujące przyczyny zagrożenia niedostosowaniem społecznym:

- biologiczne:
  - wady wrodzone,
  - przebieg ciąży,
  - urazy,
  - niedotlenienie,
  - przebyte choroby,
  - FAS (płodowy zespół alkoholowy);
- środowisko:
  - środowisko rodzinne (m.in. zespół zaburzenia więzi),
  - środowisko szkolne,
  - wpływ grupy rówieśniczej².

Najczęstsze symptomy

Objawy typowe dla zagrożenia niedostosowaniem społecznym można podzielić na:

- zachowania niepożądane (nieprzestrzeganie norm, postawa na „nie”, niewielkie poczucie winy, nieumiejętność radzenia sobie z trudnościami, dokuczanie, chęć dominacji, wybuchy złości i wściekłości, kłótnie, groźby),
- nieprawidłowe formy zachowania (nieśmiałość, bierność, wycofanie się, nadpobudliwość, agresja, okrucieństwo wobec zwierząt, niszczenie cudzej własności, wandalizm, stosowanie przemocy lub bycie ofiarą),
- zachowania ryzykowne problemowe, dysfunkcjonalne (palenie tytoniu, alkohol, narkotyki, wczesna aktywność seksualna, przynależność do subkultur, zachowania przestępcze)³.

---

¹ https://prezi.com/yvof_7cuwVld/uczen-niedostosowany-spoecznie-i-zagrozony-niedostosowaniem/

² Tamże.

³ <https://www.slideserve.com/yorick/ucze-zagro-ony-niedostosowaniem-spo-ecznym>

M. Konopczyński wyróżnia cztery rodzaje niedostosowania społecznego:

- zachowania demonstracyjno-wrogie (agresja werbalna i niewerbalna, bezczelność w zachowaniu),
- zachowania zahamowane (brak kontaktu z otoczeniem, stany depresyjne, zamknięcie w sobie),
- zachowania niekonsekwentne (działanie pod wpływem silnego bodźca, kłopoty w nauce, nadpobudliwość),
- zachowania aspołeczne (egoizm, impulsywność, agresywność, brak poczucia obowiązku, dezorganizacja zajęć, tendencje sadystyczne).

Ucznia zagrożonego niedostosowaniem charakteryzują między innymi następujące cechy:

- różnorodność problemów emocjonalnych,
- przeżycia traumatyczne, losowe,
- choroby psychiczne, somatyczne,
- brak oparcia w rodzinie,
- wybiórcze zainteresowania, często artystyczne,
- specyficzne trudności w uczeniu się (w tym dyskalkulia),
- nieharmonijny rozwój intelektualny,
- niepowodzenia szkolne, trudności w nauce z poszczególnych przedmiotów, zagrożenie promocji lub jej brak,
- lekceważenie obowiązków szkolnych, wagary,
- konflikty z nauczycielami, dyskusje, głębokie przekonanie o swoich racjach, niewypełnianie poleceń,
- konflikty z rówieśnikami⁴.

Niepowodzenia w nauce mogą być zarówno skutkiem, jak i przyczyną niedostosowania społecznego. Problem zagrożenia niedostosowaniem ma ogromne znaczenie ze względu na negatywne wzorce zachowań, jakie uczeń trudny wnosi do klasy, grupy rówieśniczej.

Reasumując, należy zauważyć, iż dzieci zagrożone niedostosowaniem społecznym wymagają szczególnej troski ze strony rodziców i nauczycieli, wnikliwej obserwacji oraz pomocy w momencie pojawienia się trudności z zachowaniem.

Dziecko zagrożone niedostosowaniem społecznym nie musi stać się dzieckiem niedostosowanym. Wszystko zależy od tego, jak szybko rozpoznamy jego problemy i zareagujemy na nie.

---

⁴ Tamże.

Wybrane zasady pracy z dzieckiem zagrożonym niedostosowaniem społecznym

Udzielanie systematycznej pomocy dzieciom zagrożonym niedostosowaniem jest konieczne, aby nie pogłębiać ich trudności. Jak pomagać efektywnie? Najlepiej kierować się ogólnymi zasadami, które zostaną przedstawione poniżej.

Ogólne wskazania do pracy z dzieckiem:

1. Pomoc w nawiązaniu pozytywnych kontaktów społecznych z rówieśnikami.
2. Modyfikowanie wzorców zachowań, wskazywanie innych, alternatywnych i adekwatnych do wymagań konkretnych sytuacji wychowawczych.
3. Pomoc uczniom mającym niepowodzenia szkolne w przygotowaniu ich do pełnego uczestnictwa w życiu grupy – dzieci na skutek trwałych, nieodwracalnych niepowodzeń tracą możliwość opanowania podstawowych wiadomości i umiejętności, które potrzebne są do aktywnego udziału w życiu społecznym.
4. Ukierunkowanie aktywności ucznia poprzez stworzenie warunków rozwoju zainteresowań, wzmacnianie poczucia własnej wartości, samooceny, odpowiedzialności za własne działania.
5. Włączenie uczniów zagrożonych niedostosowaniem społecznym do zajęć z zakresu strategii radzenia sobie ze stresem, treningów zastępowania agresji, treningów umiejętności społecznych.
6. Promocja zdrowego stylu życia (profilaktyka uzależnień).
7. Wprowadzenie zajęć będących alternatywą dla zachowań ryzykownych, odpowiadających zainteresowaniom uczniów⁵.
8. Stała współpraca z:
  - rodzicami uczniów (kierowanie pracą z dziećmi na terenie domu, udzielanie na bieżąco wskazówek i informacji zwrotnych, co sprzyja maksymalnej stymulacji rozwoju, doskonaleniu technik szkolnych oraz poprawie zachowania),
  - innymi nauczycielami i specjalistami ze szkoły,
  - poradniami psychologiczno-pedagogicznymi i specjalistycznymi,
  - placówkami doskonalenia,
  - innymi szkołami i placówkami,
  - organizacjami działającymi na rzecz rodziny i dzieci, takimi jak: sądy, policja, straż miejska, świetlice środowiskowe, kluby osiedlowe, a także z poradniami, np.: zdrowia psychicznego, leczenia uzależnień.

Wskazówki dotyczące pracy w szkole:

1. Opracowanie i realizacja indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego (IPET) dostosowanego do aktualnego poziomu funkcjonowania poznawczego i emocjonalno-społecznego dziecka, co pozwoli mu na pracę adekwatną do jego potrzeb.
2. Dostosowanie wymagań do możliwości psychofizycznych dziecka.
3. Tworzenie możliwości przeżycia sukcesu. Wykorzystywanie zainteresowań.
4. Stałe budowanie więzi wychowawcy i terapeutów z dzieckiem.

---

⁵ https://prezi.com/yvof_7cuwld/uczen-niedostosowany-spoecznie-i-zagrozony-niedostosowaniem/